

واکاوی رهنمودهای مقام معظم رهبری (مدظله العالی) دربارهٔ صیانت اقتصادی

(با رویکرد اجرا در سازمان‌های امنیتی)

حسین یوسفوند^۱، خسرو حبیبی^۲

چکیده

زمینه و هدف: زمینه انجام این تحقیق تأکیدهای مکرر مقام معظم رهبری (مدظله العالی) و توجه دادن مسئولان به اهمیت موضوع پیشگیری و مبارزه جدی با فساد اقتصادی و تحلیل اثرهای مخرب آن بر جامعه اسلامی با مخاطب قرار دادن همهٔ مسئولان نظام در مناسبت‌ها و برای اقشار مختلف بوده است. ایشان با بیان این مطلب در حضور اعضای دولت که «آنچه ما به شما می‌گوییم در واقع برای همهٔ مدیران و مسئولان بخش‌های گوناگون در سطوح مختلف حجیت دارد و باید رعایت کنند» اجرای دقیق بیانات را برای همهٔ سازمان‌ها ضروری تلقی نموده‌اند؛ چرا که فساد اقتصادی به صورت پنهان، ساختار در هم تنیدهٔ سازمان‌ها را سست و ضمن دور نمودن مجموعه از هدف‌های راهبردی، بستر از بین رفتن هدف‌های اقتصادی آنها را در سطوح مختلف فراهم می‌نماید. هدف این تحقیق، در ابتدا تحلیل نظری فساد اقتصادی و سپس ارائه الگویی پیشگیرانه مبتنی بر رهنمودهای مقام معظم رهبری (مدظله العالی) در سازمان‌های امنیتی است.

روش تحقیق: روش این تحقیق کیفی و با بهره‌گیری از روش تحلیل محتوا انجام شده است. ابزار تحقیق روش اسنادی و مجموعه بیانات مقام معظم رهبری (مدظله العالی) مرتبط با موضوع‌های اقتصادی و مالی در مناسب‌های مختلف است که پس از جمع‌آوری داده‌ها با روش تحلیل محتوا توسط محقق تحلیل و متعاقب آن، کد، مفاهیم و مقوله‌های آن مشخص شده‌اند.

یافته‌ها و نتایج تحقیق: یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که از دیدگاه مقام معظم رهبری (مدظله العالی) پیشگیری از فساد اقتصادی در سازمان‌ها، معلول انجام درست وظایف خاص و محوئه عوامل اجرایی و نظارتی و همچنین هم‌افزایی بین آنهاست. ارتقای تفویض اقتصادی و معنوی کارگزاران در اجرا و نظارت، مسئولیت‌پذیری عوامل اجرایی در پیشگیری از بروز فساد اقتصادی، شفاف‌سازی فعالیت‌های عوامل اجرایی و همچنین داشتن اشراف اطلاعاتی عوامل نظارتی بر گلوگاه‌های اصلی، برخورد شدید با واسطه‌ها و دلالان و برخورد با افراد نفوذی مفسد؛ اصلی‌ترین مؤلفه‌های یک سازمان امنیتی سالم می‌باشد.

کلید واژه‌ها: پیشگیری، سازمان‌های امنیتی، فساد اقتصادی.

۱. کارشناس ارشد جامعه‌شناسی دانشگاه تربیت مدرس (رایانامه: beydagh1357@gmail.com).

۲. کارشناس ارشد فرماندهی و مدیریت نظامی (رایانامه: kh.habibi29@gmail.com).

مقدمه

حرکت سازمان‌ها در مسیر چشم‌انداز به معنای تلاش برای سازمان‌دهی و بسیج منابع به منظور دستیابی به هدف‌هاست. برنامه‌ریزی راهبردی واقعی و تحول‌زاست و هدف‌ها و راهبردهای بلندمدت را شناسایی می‌کند که موجب حرکت سازمان به سمت چشم‌انداز می‌شود؛ اما مسائل زیادی در همه‌جوامع، از بسیار ساده گرفته تا بسیار پیچیده، وجود دارند (عبداله‌ی و دیگران، ۱۳۸۳: ۷) و همین مسائل، حرکت به سمت هدف‌های راهبردی را مختل و یا کند می‌کند. فساد اقتصادی نیز به عنوان یک مسئله از مشکلات مهم کشورها، اعم از: توسعه یافته، در حال توسعه و یا توسعه نیافته می‌باشد. برخی بر این باور هستند که اغلب، حل مشکلات اقتصادی سازمان‌ها منوط به اعمال روش‌های مدیریتی نوین و فارغ از توصیه‌های اخلاقی است. عده‌ای نیز بر این باورند که مجازات و تنبیه دست‌اندرکاران مفاسد اقتصادی تنها راه حل مشکلات مقابله با فساد اقتصادی است.

با این حال، برخی از اندیشمندان حوزه‌های مختلف به خصوص حوزه‌های حقوقی و جامعه‌شناسی، قائل به اعمال روش‌های پیشگیرانه هستند و اساس پیشگیری را خارج از حوزه کیفیت، پلیس و دادگستری می‌دانند (گسن و ریموند، ۱۳۷۰). جز معدودی از کشورهای اسلامی که به تبعیت از اسلام، تدابیر متنوع پیشگیرانه داشته‌اند، در سایر ملل این تدابیر صبغه واکنشی و سرکوبگرانه داشته و به شکل مجازات و از طریق نظام عدالت کیفری اعمال می‌شده است (محمد نسل، ۱۳۸۹: ۱۵) باید به این نکته اساسی توجه نمود که مشکل فساد اقتصادی حل نخواهد شد؛ مگر آنکه عوامل و ریشه‌های بروز این پدیده را شناسایی و برای ریشه‌کنی این عوامل مهیا گردید تا از این طریق، فضای مه‌آلود و تیره اقتصادی جای خود را به شفافیت دهد و کارایی اقتصادی جای رفتارهای نامعقول، فرصت طلب و غیرموجه را بگیرد. خلأهای قانونی و یا شفاف نبودن برخی قوانین، عامل گل‌آلود شدن آبی است که مفسدان اقتصادی، رانت‌خواران و انحصارگرایان در آن، ماهی می‌گیرند.

اهمیت و ضرورت: سازمان بین‌المللی شفافیت^۳ در سال ۲۰۰۵ اعلام داشته که فساد، یکی از پدیده‌های جهانی است که از دیرباز با پیدایی شکل‌های اولیه حکومت وجود داشته و در زمان معاصر نیز در تمام کشورهای دنیا کم‌وبیش وجود دارد. در سطح جهان، فساد یک مشکل جدی در ایجاد آسیب و ضرر به سیاست‌ها و منافع عمومی تلقی می‌شود. فساد اقتصادی نقض قوانین موجود برای تأمین منافع و سود شخصی است؛ به‌طور قاطع می‌توان این‌گونه بیان کرد که فساد اغلب به‌عنوان یک بیماری شدید محسوب می‌شود؛ بیماری شبیه سرطان که به‌طور بی‌رحمانه از یک سازمان به سازمان دیگر و از یک نهاد به نهاد دیگر سرایت می‌کند؛ به‌طوری که منجر به فروپاشی سازمان و یا حتی ساختار سیاسی حاکم شود. رواج فساد مالی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین موانع در راه پیشرفت‌های موفقیت‌آمیز اقتصادی، برای همه سازمان‌ها و نهادهای دولتی و خصوصی می‌باشد؛ چرا که سطح بالای فساد اقتصادی می‌تواند موجب ناکارآمدی قوانین و مقررات دولتی شود.

فساد اقتصادی می‌تواند فعالیت‌های سرمایه‌گذاری و اقتصادی را از شکل مولد آن به سوی رانت‌ها و فعالیت‌های زیرزمینی سوق دهد و موجب پرورش باندهای فساد شود. فساد گسترده و فراگیر یکی از نشانه‌های ضعف نظارت و مدیریت است و می‌تواند روند رشد و توسعه اقتصادی را به سمت نابودی سوق دهد.

بیان مسئله: جدی بودن خطر فساد اقتصادی و مالی در کشور، به‌صورت مکرر توسط مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) تبیین شده است. این خطر در صورت جدی نگرفتن، این ظرفیت را دارد که دستاوردهای چند ساله انقلاب را که مرهون اهتمام دلسوزان نظام و تلاش بی‌وقفه است منحرف و موجب سرخوردگی در ارکان مختلف نظام گردد. از طرفی اهمیت سازمان‌های امنیتی کشور بر کسی پوشیده نیست. سنگ‌بنای توسعه و بالندگی در هر کشور، وجود امنیت و پایداری آن است. امنیت در ابعاد مختلف خود، مرهون تلاش سازمان‌های مختلفی در جمهوری اسلامی ایران است. یکی از سازمان‌های اصلی دخیل در تولید امنیت، سازمان‌های امنیتی می‌باشند. کارکنان سازمان‌های امنیتی خود مسئولیتی خطیر در کشور داشته و آلوده شدن آنها به فساد اقتصادی ضربه‌ای مهلک به نظام مقدس محسوب می‌شود. اصلی‌ترین آسیبی که ممکن است سازمان‌های امنیتی از فساد در لایه‌های پنهان ببینند این نکته است که فساد مسیر برنامه‌ریزی‌های کلان را از مسیر خود خارج و در جهتی که به‌طور کامل مغایر با هدف‌های ترسیم شده است، هدایت می‌کند.

تحقیقات متعددی توسط محققان در خصوص تبیین عوامل مؤثر بر فساد صورت گرفته است و از ابعاد جامعه‌شناختی، روان‌شناختی، حقوقی، سیاسی و اقتصاد جامعه، به تبیین موضوع پرداخته شده است. برداشتی صحیح از بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) به‌عنوان شاخص و معیار در موضوع پیشگیری از فساد اقتصادی می‌تواند الگویی قابل اعتماد و بومی در پیشگیری از فساد (در سازمان‌های دولتی به‌طور عام و در سازمان‌های امنیتی به‌طور خاص) باشد؛ بنابراین، مسئله اصلی در این تحقیق ارائه چارچوبی مطلوب از راه‌های پیشگیری از فساد در سازمان‌های امنیتی کشور است.

هدف‌ها

هدف اصلی: واکاوی بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در خصوص صیانت اقتصادی در سازمان‌های امنیتی.

هدف‌های فرعی

۱. شناخت کدهای اصلی بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) مرتبط با صیانت اقتصادی؛
۲. شناخت مفاهیم اصلی بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) مرتبط با صیانت اقتصادی؛
۳. شناخت مقوله اصلی بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) مرتبط با صیانت اقتصادی.

سؤال‌ها

سؤال اصلی

- صیانت اقتصادی مطلوب در سازمان‌های امنیتی از دیدگاه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) چگونه است؟

سؤال‌های فرعی

- کدهای اصلی بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) مرتبط با صیانت اقتصادی کدامند؟
- مفاهیم اصلی بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) مرتبط با صیانت اقتصادی کدامند؟
- مقوله اصلی بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) مرتبط با صیانت اقتصادی کدامند؟

روش تحقیق

این تحقیق از منظر هدف «کاربردی» و از نظر روش «کیفی» و مبتنی بر روش‌های تحلیل محتوای کیفی است. اطلاعات آن از طریق مطالعه اسنادی و کتابخانه‌ای جمع‌آوری، سپس داده‌ها بر اساس

روش تحلیل محتوا، کدسازی، مفهوم‌بندی و تعیین مقوله گردیده‌اند. در تعیین موارد، از روش داده‌محور بهره‌گیری و تحقیقات گذشته و یا نظریه‌های قبلی نقشی نداشته‌اند.

در این روش و بر اساس روش تحلیل محتوا و به شکل استقرایی در ابتدا حتی‌المقدور و با توجه به مقدمات محقق بیانات و فرمان‌های فرماندهی معظم کل قوا که مرتبط با موضوع فساد اقتصادی بود از طرق مختلف جمع‌آوری، سپس به صورت هدفمند هر بخش دقیقاً مطالعه و بر اساس معرفت و شناخت محققان و برداشتی که از محتوای متن قابل احصاء بود تعیین و به عنوان یک کد مستقل ثبت و این اقدام در همه متن‌های مختلف صورت پذیرفت و در بخش کد‌گذاری مجموعه‌ای از کدهای مختلف دسته‌بندی گردید و در مجموع ۶۷ کد تعیین نهایی گردید. سپس کدها پراکنده بر اساس داشتن مبانی واحد به صورت چند کدی تبدیل به یک مفهوم گردیدند به طوری که از مجموع کدها ۸ مفهوم نهایی حاصل گردید. در مرحله آخر همه مفاهیم بر اساس ساخت درونی به عنوان یک مقوله واحد به نام صیانت اقتصادی تعیین گردید. در روایی تحقیق نظر خبرگان از طریق ارتباط بین کدها با مفاهیم و همچنین ارتباط بین مفاهیم با مقوله اخذ و از این روش‌های نظری حاصل گردید. لازم به ذکر است در روش تحلیل محتوا موضوع ارائه نظریه مطرح نبود و بر خلاف روش داده‌بنیاد که به دنبال ارائه الگو و نظریه است فقط تعیین کد، مفاهیم و مقوله مد نظر است که در این تحقیق حاصل شده است، ولی در این تحقیق الگوی صیانتی نیز ارائه گردیده است.

مبانی نظری

تعریف فساد: در فرهنگ معین فساد به معنی تباه شدن، نابود شدن، متلاشی شدن، از بین رفتن، تباهی و خرابی آمده است (معین، ۱۳۸۵: ۷۵۹).

فساد پدیده‌ای پیچیده و چندوجهی است و اشکال، عوامل و کارکردهای متنوع در زمینه‌های مختلف دارد. پدیده فساد، از یک عمل کوچک خلاف قانون گرفته تا عملکرد نادرست یک نظام سیاسی و اقتصادی در سطح ملی را شامل می‌شود. در نتیجه، تعریف فساد، از اصطلاحات گسترده سوءاستفاده از قدرت عمومی گرفته تا تعریف‌های قانونی خاص فساد به عنوان عمل رشوه‌خواری که یک کارمند دولتی مرتکب می‌شود یا مبادله منابع محسوس، همه را در بر می‌گیرد (Jens Chr& Odd-Helge Fjeldstad, 2000, p. به نقل از حسنی و شمس ۱۳۹۱).

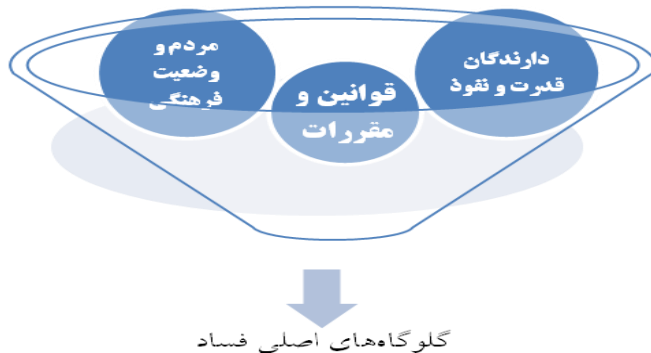
برخی فساد اقتصادی را سوء استفاده از قدرت و نیروی دولتی و عمومی در راستای منافع شخصی تعریف می کند. سوء استفاده شامل به کار بردن استانداردهای غیر اخلاقی و غیر قانونی می باشد (عظیمی، حسن و همکاران، ۱۳۸۹).

فساد اقتصادی، سه گروه از اقدامها درباره فعالیت های سازمانها را شامل می شود:

- اقدام های غیر اخلاقی اشخاص خصوصی برای جلب همکاری یک فرد شاغل در سازمان از طریق نقض، تغییر، تعبیر یا تفسیر قوانین و مقررات و ضوابط اداری، برای نفع شخصی یا صنفی در ازای پرداخت پول، کالا یا خدمات با ارزش؛
- اقدام های غیر اخلاقی اشخاص شاغل در سازمان برای دریافت پول، کالا یا خدمات با ارزش از اشخاص خصوصی از طریق نقض، تغییر، تعبیر یا تفسیر قوانین و مقررات و ضوابط اداری برای نفع شخصی، صنفی، قوم و خویش پرستی، حمایت کردن و دفاع از خود یا اطرافیان؛
- اعمال نفوذهای، اعمال تبعیض ها، سفارش و توصیه ها یا خودداری، کند کاری یا ترک خدمت یک مسئول دولتی در انجام وظایف قانونی خود در ساعت های موظف اداری به منظور دریافت یا عدم دریافت پول، کالا یا خدمات.

عوامل مؤثر در بروز فساد اقتصادی

گلوگاه های فساد اقتصادی در سازمانها و ارتباط بین آنها: فساد اقتصادی و هر نوع انحراف در رفتار اجتماعی و اداری، در تعامل سه عنصر اساسی اتفاق می افتد؛ برابر بررسی های به عمل آمده می توان گفت گلوگاهها و عوامل اصلی فساد در سازمانها را باید در بستر و زمینه این سه عنصر شناسایی کرد.

طبق این رابطه، فساد اداری با انحصار قدرت و پنهان کاری رابطه مثبت و با پاسخگویی، شایسته سالاری، مسئولیت اجتماعی و شفافیت‌گرایی رابطه منفی دارد. به این معنا که هرچه انحصار قدرت کارکنان سازمان و پنهان کاری آنها در تصمیم‌گیری بیشتر شود، فساد بیشتر می‌شود. در مقابل، هرچه پاسخگویی و مسئولیت اجتماعی در کارکنان افزون‌تر و هر چه نظام اداری، قوانین و روابط کاری کارکنان و مراجعان شفاف‌تر باشد، میزان فساد کمتر خواهد شد؛ بنابراین، برای کاهش فساد در سازمان، می‌بایست قدرت کارکنان محدود و از طرفی نظام حسابرسی نیز بهبود پیدا کند.

مصادق‌ها و پیامدهای متعدد فساد: تعدد مصادق‌های فساد اداری - مالی از قبیل سوءاستفاده از موقعیت‌های شغلی، ارتشاء و اختلاس، کلاهبرداری، پارتی‌بازی، بی‌عدالتی، باج‌خواهی، ایجاد نارضایتی برای ارباب رجوع و ذی‌نفع‌ها، سرقت اموال و دارایی‌های سازمان، فروش اطلاعات محرمانه سازمان به دیگران، تصرف غیرقانونی، مداخله دست‌اندرکاران و کارمندان در معامله‌های دولتی و نظایر آن، نشانگر این است که فساد اداری - مالی امری پیچیده و متنوع بوده و مبارزه با آن نیز باید امری مستمر، طولانی و پیچیده باشد. درحقیقت، فساد (در ابعاد اداری و ابعاد دیگر) مانند عفونتی است که اگر به اندام و پیکر جامعه راه یابد، اعضای آن را یکی پس از دیگری عفونی کرده و از کار می‌اندازد و چه بسا گسترش این عفونت، کل پیکر جامعه را فاسد کند. در این راستا با توجه به تعدد تقسیم‌بندی‌ها، پیامدها و مصادق‌های فساد اداری - مالی، اندیشمندان تلاش کرده‌اند با ارائه راهکارهای مختلف و متناسب با شرایط خاص هر کشور، در راستای رفع آن گام بردارند.

پیشگیری از جرم: پیشگیری از جرم به‌عنوان یک سیاست بنیادی، برای نخستین بار در سال ۱۸۲۹ از طریق قانون پلیس کلان‌شهر لندن تدوین شد. هنگامی که مجلس در سال ۱۸۲۹ قانون پلیس پایتخت را در انگلستان تصویب کرد؛ نخستین دستور این بود که اصلی‌ترین هدف مدنظر، پیشگیری از جرم است و تمام سعی پلیس باید در راستای رسیدن به این نتیجه مهم هدایت شود. در استنباط مفهوم پیشگیری از جرم و تعریف آن، دو جهت‌گیری کلی وجود دارد؛ گروهی از جرم‌شناسان مفهوم گسترده‌ای برای تدابیر پیشگیری فائند و گروهی پیشگیری را در مفهومی محدود و

کوچک تر به کار می‌برند. طبق مفهوم گروه نخست، انجام هر اقدامی که سبب کاهش جرم شود، پیشگیری محسوب می‌شود؛ بنابراین انواع تدابیر کیفری و غیر کیفری چه قبل و چه بعد از وقوع جرم، پیشگیری است ولی بنا بر تعریف گروه دوم، پیشگیری به مجموعه وسایل و ابزارهایی اطلاق می‌شود که دولت برای مهار بهتر بزهکار از طریق حذف یا محدود کردن عوامل جرم‌زا و یا مدیریت مناسب عوامل محیطی و اجتماعی مورد استفاده قرار می‌دهد (محمد نسل، ۱۳۹۳: ۲۰).

دیدگاه مقام معظم رهبری (مدظله العالی) دربارهٔ صیانت اقتصادی: مقام معظم رهبری (مدظله العالی) در مناسبت‌های مختلف اعم از: خطبه‌های نماز جمعه، دیدار با کارگزاران و مسئولان کشوری و لشکری، شرف‌یابی اعضای جامعهٔ اطلاعاتی، پیام‌های مختلف به همایش‌ها، دیدار با خانوادهٔ شهدا، نخبگان و غیره در ارتباط با صیانت در حوزه‌های اقتصادی کشور، بیاناتی را مطرح نموده‌اند.

تقوا و پرهیزگاری در حوزه‌های مختلف از جمله در حوزهٔ اقتصادی، مورد تأکید مقام معظم رهبری (مدظله العالی) است. مراقبت دایمی و توجه به مسائل معنوی از جمله کلیدواژه‌هایی است که معظم‌له در ارتباط با متولیان و مسئولان نظام که به‌نحوی با مسائل مالی و اقتصادی سروکار دارند مورد تأکید قرار گرفته است.

تقوا و مراقبت معنوی اساس عمل مجریان و عوامل نظارتی

- تقوای اقتصادی، یعنی هر کس برای گذراندن زندگی و آباد کردن محیط خود مجبور است تلاش اقتصادی داشته باشد و راه درست را انتخاب کند (بیانات در دیدار اعضای ستادهای نماز جمعه، ۱۳۸۱/۰۵/۰۵)؛

- هر انسانی که مراقب خود نباشد، فسادپذیر است. اینکه همه جا در قرآن، نهج‌البلاغه و روایات روی تقوا تکیه شده، به‌خاطر همین است. تقوا یعنی مراقبت از خود، برای اینکه انسان فاسد و منحرف نشود. وقتی مراقبت از خود نباشد، هر انسانی قابلیت این را دارد که لغزش و فساد پیدا کند (بیانات در دیدار رئیس جمهور و اعضای هیئت دولت، ۱۳۸۱/۰۶/۰۴)؛

- توقع بنده از مسئولین این است که حالا که رفتار دشمن شدت پیدا کرده است، شما هم رفاقت‌ها تان را با هم شدت بدهید و بیشتر با هم باشید. تقوا، تقوا، تقوا، صبر، میدان ندادن به

احساسات سرکش، ملاحظهٔ مصالح کشور، متمرکز کردن همهٔ توان و نیرو برای حل مشکلات

مردم و مشکلات کشور؛ این توقع ماست (بیانات در دیدار مردم آذربایجان، ۱۳۹۱/۱۱/۲۸)

• ملت ایران اگر بخواهد از مشکلات مادی و معنوی خود - مشکلات اخلاقی، مشکلات اقتصادی - رهایی پیدا کند، باید به خود، به فکر خود، به ارادهٔ خود، به ایمان خود، به جوان‌های خود، به شخصیت‌های خود تکیه کند و علاج کار را از خدای متعال بداند (بیانات در دیدار مردم قم در سالروز قیام ۱۹ دی ماه، ۱۳۹۲/۱۰/۱۹).

• البته مبارزه با فساد به صلاح احتیاج دارد؛ اول خودمان باید صالح باشیم؛ اهل فساد نباشیم تا بتوانیم با فساد حقیقتاً مبارزه کنیم. اگر در ما نقطهٔ ضعفی از باب فسادپذیری وجود داشته باشد، آن وقت دیگر خاطر جمع نخواهیم بود از اینکه در میدان قدم بگذاریم؛ لذا مواظب خودمان باشیم (بیانات در دیدار اعضای هیئت دولت، ۱۳۸۶/۰۴/۰۹)؛

• مسئولان نظام، اعم از نمایندگان محترم مجلس و مأموران اجرایی و قضایی، باید مراقب باشند که از عوارضی که در نظام‌های طاغوتی و غیر مردمی، بیماری همه‌گیر کارگزاران است، خود را بادقت و وسواس دور نگه دارند. بیماری رفاه‌زدگی و عشرت‌طلبی، بیماری زدو بند نامشروع و فساد مالی و اداری (پیام به مناسبت دومین سالگرد ارتحال حضرت امام (ره)، ۱۳۷۰/۰۳/۱۳)؛

• آدم‌های فاسد، اینها که از اول فاسد نبودند؛ یک وقت یک لقمهٔ چرب و نرمی، دهان شیرین کنی دانسته یا نادانسته کسی توی دهان اینها گذاشته، به کامشان شیرین آمده، بعد لقمهٔ بعدی را خودشان برداشته‌اند و شده‌اند فاسد (بیانات در دیدار اعضای هیئت دولت، ۱۳۸۶/۰۴/۰۹).

یکی از موضوع‌هایی که رهبر معظم انقلاب، در حوزهٔ صیانت اقتصادی تأکید نموده‌اند، بحث پیشگیری و برخورد عوامل اجرایی با افراد متخلف قبل از ورود عوامل نظارتی در همهٔ حوزه‌های اجرایی کشور است؛ به عبارتی از نظر ایشان، اولویت کار در سازمان‌ها، نظارت مستمر و رصد مدیران اجرایی بر عملکرد کارکنان خود، پیشگیری از بروز موارد فساد است. ایشان با اذعان به اهمیت وظایف واحدهای نظارتی؛ لیکن کار آنها را اولویت بعدی محسوب می‌نمایند.

پیشگیری مسئولان اجرایی مقدم بر برخورد عوامل نظارتی

• قبل از آنکه دستگاه‌های نظارتی وارد بشوند... خود مدیر دستگاه مراقب سلامت باشد و این احتیاج دارد به نگاه دائم؛ غفلت نباید کرد (بیانات در دیدار رئیس جمهور و اعضای هیئت دولت ۱۳۹۲/۶/۶)؛

• شما باید چشم بصیر بینای خودتان را بر سرتاسر این دستگاهی که زیر اشراف شماست و تحت مدیریت شماست، آن چنان بگسترانید که نگذارید در یک گوشه‌ای ناسلامتی اقتصادی به وجود بیاید و این وسوسه‌ها کارگر بشود (بیانات در دیدار رئیس جمهور و اعضای هیئت دولت، ۱۳۹۲/۶/۶).

• امروز خوشبختانه مسئولین این را می‌گویند، لکن گفتن کافی نیست. همه مسئولین - چه مسئولین اجرایی، چه مسئولین قضائی و چه مسئولین قوه مقننه - در این جهت مسئول‌اند اگر چنانچه وضع اجتماع، وضع اقتصادی کشور مثل یک خانه بی در و دروازه‌ای بود که هر که خواست آمد، هر جور خواست عمل کرد، هر چه خواست برد، خورد، خب معلوم است، انسان نجیب شایسته متینی که می‌خواهد از راه حلال ارتزاق کند، طبعاً جلو نمی‌آید (بیانات در جلسه تبیین سیاست‌های اقتصاد مقاومتی، ۱۳۹۲/۱۲/۲۰).

• در همه جای دنیا مبارزه با فساد کار دولت است... من به این حرف معتقدم. معتقدم مبارزه با فساد در درجه اول کار خود دولت است؛ به خصوص که دولت مردان سطح بالای ما یعنی شما وزرای محترم، معاونان رئیس جمهور و بقیه مسئولان سطح بالای کشور، افراد پاکی هستید، شما می‌خواهید پاک کار کنید؛ بنابراین می‌توانید خودتان مبارزه کنید. بخش قضا مربوط به مراحل آخر است. در قدیم می‌گفتند آخرین دارو داغ کردن است (بیانات در دیدار اعضای هیئت دولت، ۱۳۸۱/۰۶/۰۴)؛

• مسئولان دستگاه‌های اجرایی مسئول استقرار امنیت اقتصادی هستند (بیانات در دیدار شهدای هفتم تیر و مسئولان قضایی، ۱۳۸۶/۰۴/۰۷)؛

• باید با فساد مبارزه کرد، این مبارزه در قوه مجریه به معنای پیشگیری و جلوگیری از رشد فساد مالی از طریق دهانه‌ها و دروازه‌های آن است (بیانات در حرم مطهر رضوی، ۱۳۸۲/۰۱/۰۱)؛

- ...دستگاه اجرایی جلوگیری از بروز فساد را برعهده دارد؛ این مهم‌تر است؛ این پیشگیری است (بیانات در دیدار اعضای هیئت دولت، ۱۳۸۶/۰۴/۰۹)؛
- روی موضوع پیشگیری حسابی تکیه کنید (بیانات در جلسه تبیین سیاست‌های اقتصاد مقاومتی، ۱۳۹۲/۱۲/۲۰)؛
- البته در مبارزه با فساد، در درجه اول، مسئله پیشگیری است (بیانات در حرم مطهر رضوی، ۱۳۹۵/۰۱/۰۱)؛
- جلوگیری از انجام خطا و تشکیل کانون‌های چرکین در قدم‌های اول (بیانات در دیدار نمایندگان مجلس، ۱۳۹۳/۰۳/۰۴)؛
- پیشگیری، ابزارهای لازم خودش را دارد، دستگاه‌های متناسب خودش را دارد؛ پیشگیری با استفاده از ضابطین قضایی هم احیاناً خواهد بود (بیانات در دیدار مسئولان قضایی کشور، ۱۳۸۷/۰۴/۰۵)؛
- مسئولین دولتی موظف‌اند نسبت به بروز و نفوذ فساد اقتصادی در دستگاه‌های دولتی به شدت حساس باشند (بیانات در دیدار فعالان بخش‌های اقتصادی کشور، ۱۳۹۰/۰۵/۲۶)؛
- برای مبارزه با فساد باید گلوگاه‌های فساد گرفته شود. اینکه شما می‌بینید جنسی نباید رد شود اما رد می‌شود؛ نباید به کسی امتیاز داده شود اما داده می‌شود، نخستین چیزی که به ذهن انسان می‌رسد باید گمان وجود فساد و ارائه فسادی باشد؛ بنابراین در دستگاه‌های دولتی باید گلوگاه‌ها گرفته شود. اگر موردی بود که از این صافی‌ها و از زیر دست مسئولان دولتی رد شد آن وقت نوبت قوه قضائیه است (بیانات در دیدار جمعی از نخبگان و مسئولان استان همدان، ۱۳۸۳/۰۴/۱۹)؛
- در بعضی از این شرکت‌ها کارهایی صورت می‌گیرد؛ خریدهای کلان بدون توجه اقتصادی ... باید برخورد شود؛ نگذارید اینها به قوه قضائیه برسند... (بیانات در دیدار اعضای هیئت دولت، ۱۳۸۰/۰۶/۰۵)؛
- با تأمل در دیدگاه‌های مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) این نکته محرز است که ایشان شرایط ایده‌ال واپایش و مبارزه با فساد اقتصادی در سازمان‌های مختلف را در همکاری صمیمانه همه عوامل اعم از: اجرایی و نظارتی در برخورد قانونی با فساد می‌دانند؛

- همکاری بین دستگاه‌ها در برخورد با فساد؛
- مبارزه با فساد، یک جهاد واقعی و البته کار بسیار دشواری است؛ اگر این جهاد بزرگ بخواهد موفق شود و پیش برود... یک شرط مهم و اصلی این است که همه مسئولان کشور با یکدیگر همدل و شریک باشند (بیانات در دیدار کارگزاران حج و مسئولان برگزار کننده دهه فجر، ۱۳۸۰/۱۱/۰۳)؛
- همه با هم در ریشه کنی آن (فساد اقتصادی) همکاری کنند (پیام به مناسبت راهپیمایی بهمن، ۱۳۸۰/۱۱/۲۳)؛
- هیچ کس نباید از فساد و فساد دفاع کند. هر کس این حرکت قانونی و منطقی ضد فساد را تضعیف کند، از فساد حمایت و به آن کمک کرده است و دچار نوعی استبداد و استکبار شده است؛ یعنی سرکشی در مقابل قانون (بیانات در خطبه‌های نماز عید سعید فطر، ۱۳۸۰/۰۹/۲۵)؛
- بخش‌های مختلف نظارتی در سه قوه از قبیل: سازمان بازرسی کل کشور، دیوان محاسبات و وزارت اطلاعات باید با همکاری صمیمانه، نقاط دچار آسیب در گردش مالی و اقتصادی کشور را به درستی شناسایی کنند و محاکم قضایی و نیز مسئولان، آسیب‌زدایی در هر مورد را یاری رسانند (فرمان هشت ماده‌ای به سران قوا درباره مبارزه با مفاسد اقتصادی، ۱۳۸۰/۰۲/۱۰)؛
- وزارت اطلاعات موظف است در چارچوب وظایف قانونی خود، نقاط آسیب‌پذیر در فعالیت‌های اقتصادی دولتی کلان مانند: معاملات و قراردادهای خارجی و سرمایه‌گذاری‌های بزرگ، طرح‌های ملی و نیز مراکز مهم تصمیم‌گیری اقتصادی و پولی کشور را پوشش اطلاعاتی دهد و به دولت و دستگاه قضایی در تحقق سلامت اقتصادی یاری رساند و به‌طور منظم به رئیس جمهور گزارش دهد (فرمان هشت ماده‌ای به سران قوا درباره مبارزه با مفاسد اقتصادی، ۱۳۸۰/۰۲/۱۰)؛
- مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) قائل به موضوع مبارزه با فساد هم توسط عوامل اجرایی و هم توسط عوامل نظارتی است. معظم له معتقد هستند این مبارزه در هر دو سطح بایستی توسط افراد صالح و سالم صورت پذیرد تا نتایج مطلوب حاصل شود؛ در غیر این صورت نتایج ناقص و یا بیهوده خواهد ماند.

داشتن صلاح و سلامت شرط افراد مسئول اجرایی و نظارت در برخورد با فساد

- رفاه مادی، به معنای ترویج روحیه مصرف‌گرایی نیست - که خود، یکی از سوغات‌های شوم فرهنگ غرب است - بلکه بدین معناست که کشور از نظر آبادی و عمران، استخراج معادن و استفاده از منابع طبیعی، تأمین سلامت و بهداشت جامعه، رونق اقتصادی و رواج تولید و تجارت، با تکیه بر استعدادها و توانمندی‌های انسانی خودی، به حد قابل قبول برسد و علم و فرهنگ و تحقیق و تجربه همگانی شود و نشانه‌های فقر و عقب‌افتادگی رخت‌بریندد (پیام به ملت شریف ایران، در پایان چهل‌مین روز ارتحال حضرت امام خمینی (ره)، ۱۳۶۸/۰۴/۲۳)؛
- البته هم قوه قضائیه و هم مسئولان دولتی ذی‌ربط باید دست خودشان را کاملاً پاک نگه دارند. من آن روز گفتم؛ باید دستمال را تمیز کرد تا بشود شیشه را با آن تمیز کرد (بیانات در دیدار جمعی از نخبگان و مسئولان استان همدان، ۱۳۸۳/۰۴/۱۹)؛
- فرق نظام اسلامی و نظام صالح با نظام‌های فاسدی که در مقابل گسترش فساد بی‌دفاع‌اند، این است که در اینجا مسئولان اصلی کشور و دلسوزان جامعه، برخوردار از صلاح‌اند؛ برنامه و رفتار کشور، برنامه صالح است. البته آدم فاسد هم پیدا می‌شود، منتها باید با او برخورد شود (بیانات در یادگان دو کوهه، ۱۳۸۱/۰۱/۰۹)؛
- آقایان وزرا و مسئولان بالای کشور در فعالیت‌ها و تلاش‌های اقتصادی شخصی و گروهی مطلقاً وارد نشوند... (دیدار با اعضای هیئت دولت، ۱۳۷۵/۰۶/۰۷)؛
- در باب فساد اقتصادی خوب است همه از اطرافیان و منسوبان خویشاوندی و شخصیتی خود شروع کنند. فساد را فقط در اشخاص دوردست خود نینند، بلکه در نزدیکان خود و اشخاص ظاهراً مورد اعتماد خود هم آن را حس و با آن مبارزه کنند (پاسخ به نامه آیت‌الله طاهری امام جمعه اصفهان، ۱۳۸۱/۰۴/۲۰)؛
- همه باید در این زمینه فعال شوند، جلوی این بی‌انضباطی‌ها باید گرفته شود چون منجر به فساد می‌شود؛ اینها مفسد نیستند، بی‌انضباط‌اند، وقتی رؤسا بی‌انضباط شدند آدم‌های فاسد فرصت پیدا می‌کنند (بیانات در شرف‌یابی مسئولان، ۱۳۹۳/۱۰/۱۴)؛

شفاف سازی و اصلاح فرایندها به عنوان مؤلفه هایی که در دیدگاه اندیشمندان علوم مدیریتی و علوم اجتماعی طرح شده است؛ در دیدگاه رهبر معظم انقلاب، به صورت برجسته و مکرر مورد توجه قرار گرفته است.

شفاف سازی و اصلاح فرایندها

- شفاف سازی، شرط اصلی این فسادستیزی است (بیانات در جلسه تبیین سیاست های اقتصاد مقاومتی، ۱۳۹۲/۱۲/۲۰)؛
- برای اینکه فساد به رقابت سالم اقتصادی ضربه نزند باید قواعد، قوانین و روش ها بر اساس موارد زیر اصلاح شود. مقررات را شفاف کنند، راه ها را کوتاه کنند، پیچ و خم های اداری را کم کنند و اختیار مأموران را در صدور مجوزها متعادل کرد (بیانات در دیدار مسئولان اقتصادی و دست اندرکاران اصل ۴۴ قانون اساسی، ۱۳۹۲/۱۲/۲۰)؛
- اگر چنانچه این درآمدها منضبط بشود، احتمالاً بخش مهمی از این کمبودها را جبران خواهد کرد؛ یعنی اگر انضباط مالی وجود داشته باشد، مسائل حل خواهد شد. انضباط مالی وجود ندارد و اینها در یک جایی رسیدگی بشود. این جور که نمی شود؛ جلوی ریخت و پاش ها باید گرفته شود (فرمان هشت ماده ای به سران قوا درباره مبارزه با مفاسد اقتصادی، ۱۳۸۰/۰۲/۱۰)؛
- هر چه آدم به این آقایان می گوید، حرف آدم را تکرار می کنند، در حالی که من حرف نمی خواهم، من عمل می خواهم؛ باید این را اقدام کنند (بیانات، ۱۳۹۵/۰۷/۱۰)؛
- توجه کنیم که این خریدهای ما (خریدهای خارجی) قدرت تولید داخلی ما را تضعیف نکند (بیانات در حرم مطهر رضوی، ۱۳۹۵/۰۱/۰۱)؛
- ما در گذشته روی بعضی از بخش ها سرمایه گذاری کرده ایم، از آنها بهره برداری بشود (بیانات در حرم مطهر رضوی، ۱۳۹۵/۰۱/۰۱)؛
- در همه معاملاتی خارجی ای که ما انجام می دهیم، انتقال فناوری را شرط کنیم. در قراردادها این را باید به شدت مورد توجه قرار داد (بیانات در حرم مطهر رضوی، ۱۳۹۵/۰۱/۰۱)؛
- در این قرارداد و همه قراردادهای خارجی، مراقب باشید سوء استفاده هایی که زیر اسم درسدانه (پورسانت) به افراد و واسطه ها داده می شود، صورت نگیرد. به همه یادآوری کنید که هر

گونه درصدا نه و حق واسطه‌گری در معامله‌های دولتی، متعلق به دولت و خزانه است (خطاب به وزیر دفاع، ۱۳۷۹/۱۱/۱۱)؛

• این بخش صرفه‌جویی یکی از مواردی است که نیروهای مسلح می‌توانند همکاری کنند؛ یعنی واقعاً مراقب باشید، شما مسئولان و فرماندهان و ارشدهای نیروهای مسلح هستید. در زیرمجموعه خودتان مانع از ریخت و پاش و مخارج اضافی و زیادی بشوید و از این قبیل (بیانات در دیدار فرماندهان، ۱۳۹۲/۰۱/۲۱)؛

• به همه تذکر بدهید از امکانات خدماتی و رفاهی کارکنان نایستی کسب درآمد شود. موارد درآمدزا بایستی احصاء و گزارش شود (بیانات، ۱۳۸۹/۱۲/۰۴)؛

در بخش‌های متنوعی از بیانات یا نوشته‌های مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) به صورت مستقیم و یا غیرمستقیم، وظایف واحدهای نظارتی ارائه گردیده است. اشراف اطلاعاتی در قالب چند مؤلفه که در زیر به آن اشاره می‌گردد.

دنبال‌گیری و خشک کردن ریشه فساد

• قوه قضائیه آن‌چنان با مفساد اقتصادی برخورد کند که برخوردش موجب عبرت برای کسانی باشد که دستگاه اقتصادی را به فساد می‌کشانند. این خود یک عامل مهم در ایجاد امنیت اقتصادی است (بیانات در دیدار مسئولان قضایی کشور، ۱۳۸۶/۰۴/۰۷)؛

• فساد اینجوری است. اگر یک جا احساس کردید و دیدید در دستگاه‌های دولتی - این، مخاطبش مسئولین دولتی هستند - شائبه فساد وجود دارد، نباید هیچ ملاحظه بکنید. اگر ملاحظه کردید، این مسئله خیلی سریع گسترش پیدا می‌کند؛ چون به شدت واگیردار است. بیماری فساد اقتصادی جزو آن بیماری‌های واگیردار بسیار شدید و سریع است؛ لذا بایستی حتماً به این مسئله توجه کرد (بیانات در دیدار فعالان بخش‌های اقتصادی کشور، ۱۳۹۰/۰۵/۲۶)

• دنبال کردن، تعقیب کردن، ریشه‌یابی کردن و خشک کردن ریشه (بیانات در دیدار مسئولان قضایی کشور، ۱۳۸۷/۰۴/۰۵)؛

• مبارزه جدی و مواجهه درست با اخلال اقتصادی (بیانات در دیدار مردم آذربایجان، ۱۳۹۳/۱۱/۲۹)؛

• مواجهه درست با اخلال اقتصادی (بیانات در اجتماع کارگران داروپخش، ۱۳۹۱/۰۲/۰۱).

- متخلف را هر که هست مجازات کنند تا این برای دیگران عبرت شود (بیانات در دیدار مردم کرمانشاه، ۱۳۹۰/۰۷/۲۰)؛
- فساد ریشه‌دار می‌شود، ریشه پیدا می‌کند، شاخ و برگ پیدا می‌کند، هر چه بگذرد، کندنش مشکل می‌شود (بیانات در دیدار کارگزاران حج، ۱۳۹۰/۰۷/۱۱)؛
- به بدکاره و خرابکار و مفسد هم نباید ترحم کنند (بیانات در دیدار کارگزاران حج، ۱۳۹۰/۰۷/۱۱)؛
- بنده در پرونده‌های مفاسد اقتصادی معتقد به جنجال و هیاهو نیستم، لیکن معتقد به سرعت و قاطعیت در کار هستم. سرعت، غیر عجله است؛ سرعت عمل با شتاب‌زدگی و عجله تفاوت می‌کند (بیانات در دیدار مسئولان قضایی کشور، ۱۳۸۷/۰۴/۰۵)؛
- در مقابله با متخلف نباید کوتاهی و اغماض کرد تا کسانی که از آن تخلف زیان می‌بینند، امیدوار شوند (بیانات در دیدار فرماندهان ناجا، ۱۳۷۶/۰۴/۲۵)؛
- اگر عزم، عمل، تحرک، دنبال‌گیری و عدم اغماض نباشد، ریشه فساد بیرون نخواهد آمد (بیانات در دیدار اعضای هیئت دولت، ۱۳۸۳/۰۶/۰۴)؛
- باید با فساد مالی مبارزه کرد. البته نباید بزرگ‌نمایی کرد. جنجال به راه نیندازند. جنجال موجب گم شدن اصل مسئله می‌شود، باید با آن مبارزه کرد (بیانات در دیدار نمایندگان مجلس، ۱۳۸۳/۰۳/۲۷)؛
- جنجال به راه نیندازند. جنجال موجب گم شدن اصل مسئله می‌شود. باید با آن مبارزه کرد (بیانات در حرم مطهر رضوی، ۱۳۸۲/۰۱/۰۱)؛
- در هر جامعه‌ای اگر نقطه فاسد شناسایی، واپایش و قطع و قمع شد، فساد متوقف می‌ماند و گرنه رشد پیدا می‌کند (بیانات در پادگان دو کوهه، ۱۳۸۱/۰۱/۰۹)؛
- فساد، فساد است؛ در هر کس فساد وجود داشته باشد، باید با او مبارزه کنند. کسانی که با فساد مبارزه می‌کنند، باید قاطعانه مبارزه کنند و در حق فاسد و مفسد، مر قانون را اعمال کنند (بیانات در دیدار کارگزاران حج و مسئولان برگزار کننده دهه فجر، ۱۳۸۰/۱۱/۰۳)؛

- جای مقابله با فساد قاچاق، فقط مرزها نیست. جنس قاچاق را باید دنبال کرد تا آن جایی را که در معرض فروش قرار داده می شود (بیانات در دیدار مسئولان وزارتخانه های صنایع و بازرگانی، ۱۳۸۰/۰۴/۱۰)؛
- یکی از موانع پیشرفت اقتصادی کشور، وجود گلوگاه های فساد است که به شدت باید از آن ترسید و با آن مقابله و مبارزه کرد؛ البته کار سختی هم هست (بیانات در مراسم تفیذ رئیس جمهوری، ۱۳۸۰/۰۵/۱۱)؛
- در هر جایی که نابه سامانی وجود دارد، یکی از محتمل های بسیار بالا، وجود فساد است؛ البته ممکن است در جایی بی تدبیری و سوء مدیریت باشد؛ اما یکی از احتمالاتی که به هیچ وجه قابل اغماض نیست، وجود فساد است؛ با فساد باید مبارزه شود و همه باید مبارزه کنند (بیانات در دیدار مردم گیلان، ۱۳۸۰/۰۲/۱۱)؛
- تسامح در مبارزه با فساد، به نوعی همدستی با فاسدان و مفسدان است (فرمان هشت ماده ای به سران قوا، ۱۳۸۰/۰۲/۱۰)؛
- ضربه عدالت باید قاطع ولی در عین حال دقیق و ظریف باشد. متهم کردن بی گناهان یا معامله یکسان خیانت و اشتباه یا یکسان گرفتن گناهان کوچک با بزرگ جایز نیست (فرمان هشت ماده ای به سران قوا، ۱۳۸۰/۰۲/۱۰)؛
- در امر مبارزه با فساد نباید هیچ تبعیضی دیده شود. هیچ کس و هیچ نهاد و دستگاهی نباید استثنا شود. هیچ شخص و یا نهادی نمی تواند با عذر انتساب به این جانب یا دیگر مسئولان کشور، خود را از حساب کشتی معاف بشمارد؛ با فساد در هر جا و هر مسند باید برخورد یکسان صورت پذیرد (فرمان هشت ماده ای به سران قوا، ۱۳۸۰/۰۲/۱۰).

مراقبت و مبارزه با واسطه ها و دلان و نفوذ مفسدان

- شناسایی و به کارگیری ظرفیت های علمی، فنی و اقتصادی برای دسترسی به توان آفندی و اقدام های مناسب (ابلاغ سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی، ۱۳۹۲/۱۱/۳۰).
- ما اگر می خواهیم مردم در صحنه اقتصاد باشند، باید صحنه اقتصادی امنیت داشته باشد؛ اگر امنیت را می خواهیم، بایستی دست مفسد و سوء استفاده چپی و دورزننده قانون و شکننده قانون

بسته بشود؛ مبارزه با فساد این است؛ این باید جدی گرفته بشود (بیانات در جلسه تبیین سیاست‌های اقتصاد مقاومتی ۱۳۹۲/۱۲/۲۰)؛

• باید با جدیت و قوت مانع سوءاستفاده دلال‌ها و دلال‌بازی‌ها شود. به‌طور جدی جلوی دلال‌بازی را بگیرید (بیانات در شرف‌یابی برخی مسئولان، ۱۳۹۰/۰۴/۰۴)؛

• بدانید مبارزه با فساد، یک مبارزه جدی و واقعی است. مفسدان تهاجم خواهند کرد و فشار خواهند آورد؛ لذا کار سختی است. برای مقابله با شیوع فساد اقتصادی و مالی، باید لباس مبارزه به تن کرد (بیانات در مراسم تنفیذ رئیس جمهوری، ۱۳۸۰/۰۵/۱۱)؛

• کسی که وسوسه می‌شود وارد میدان فساد مالی شود، باید بداند در دسر این کار زیاد است. بفهمد مردم و مسئولان کشور با این قضیه برخورد می‌کنند. این یکی از شرایط بسیار مهم است (بیانات در دیدار کارگزاران حج و مسئولان برگزار کننده دهه فجر، ۱۳۸۰/۱۱/۰۳)؛

• باید به‌طور جدی با آنها مبارزه شود. البته مبارزه با آنها کار دشواری است؛ چون پول دارند و به تبلیغات می‌پردازند و شایعه‌پراکنی می‌کنند (بیانات در حرم مطهر رضوی، ۱۳۸۲/۰۱/۰۱)؛

• مقابله با مفسد در فشار آوردن، رابطه برقرار کردن، تلفن کردن، واسطه شدن، اعمال قدرت کردن و توی رودر بایستی افراد را گیر انداختن (بیانات در دیدار مسئولان قضایی کشور، ۱۳۸۷/۰۴/۰۵)؛

• فساد که نمی‌گوید «من فسادم» فرد مفسدی که دیگران را به وادی فساد می‌کشاند؛ فساد مالی، فساد کاری، قرارهای نامشروع و ناموجه در زمینه‌های مسائل کاری، کسی که انسان را تشویق می‌کند و می‌لغزاند به این سمت، از اول نمی‌گوید «من آدمم که شما را فاسد کنم» اول با یک عنوان موجه؛ با یک چیز کوچک وارد میدان می‌شود؛ انسان است و آسیب‌پذیری شدید. انسان به شدت آسیب‌پذیر است، لذا خیلی باید مراقب بود (بیانات در مراسم تنفیذ رئیس جمهوری، ۱۳۷۲/۰۵/۱۲)؛

• یک جرثومه فساد، هر چیزی که در مقابل او باستد، می‌خواهد با آن مبارزه کند و از همه نیروی خود برای برداشتن این مانع بهره بگیرد. حال این مانع اگر شرع باشد، با شرع می‌جنگد؛ اگر قانون اساسی باشد، با قانون اساسی می‌جنگد؛ اگر قوانین عادی باشد، با قوانین عادی می‌جنگد (بیانات در خطبه‌های نماز عید فطر، ۱۳۸۰/۰۹/۲۵)؛

- آدم‌های فاسد، اینها که از اول فاسد نبودند؛ یک وقت یک لقمه چرب و نرمی، دهان شیرین کنی دانسته یا نادانسته کسی توی دهان اینها گذاشته، به کامشان شیرین آمده و لقمه بعدی را خودشان برداشته‌اند و شده‌اند فاسد (بیانات در دیدار مسئولان قضایی، ۱۳۸۷/۰۴/۰۵)؛
- هر کس بخواهد با فساد مبارزه کند، یک صف طولانی دشمن جلویش به وجود می‌آید. این دشمنان چه کسانی هستند؟ فاسدها و لشکرهایشان، چون فاسدهای دانه درشت، لشکرهایی هم دارند؛ اینها در مقابل می‌ایستند... باید با اینها مقابله کرد و صریح و صادق وارد میدان شد (بیانات در دیدار اعضای هیئت دولت، ۱۳۸۶/۰۴/۰۹).

تکیه بر علم، دانش و فناوری در فعالیت‌های اقتصادی

- بنابراین، بنیانگذاری کارهای اقتصادی بر پایه دانش، هم موجب تقویت روحیه و شخصیت و هویت ملی است، هم قدرت سیاسی. خود استقلال و خوداتکائی در یک کشور، قدرت سیاسی می‌دهد؛ علاوه بر قدرت اقتصادی که خب، طبیعی است و وجود دارد (بیانات در دیدار جمعی از پژوهشگران و مسئولان شرکت‌های دانش‌بنیان، ۱۳۹۱/۰۵/۰۸)؛
- کارهای اقتصادی بر پایه دانش را پیش ببریم و به وجه غالب اقتصاد کشور تبدیل کنیم، این نه تنها به کشور قدرت اقتصادی خواهد داد، بلکه قدرت سیاسی هم خواهد داد، قدرت فرهنگی هم خواهد داد. وقتی یک کشوری احساس کرد که با علم خود، با دانش خود می‌تواند زندگی خود و ملت خود را اداره کند و به دیگر ملت‌ها خدمت برساند، احساس هویت می‌کند، احساس شخصیت می‌کند؛ این درست همان چیزی است که ملت‌های مسلمان امروز به آن احتیاج دارند (بیانات در دیدار جمعی از پژوهشگران و مسئولان شرکت‌های دانش‌بنیان، ۱۳۹۱/۰۵/۰۸)؛
- ما اگر بخواهیم از این وضعیت نجات پیدا کنیم، بخواهیم به رشد اقتصادی حقیقی نائل شویم، راهش تکیه به علم است؛ این هم از راه تقویت همین شرکت‌های دانش‌بنیان، عملی است. ما باید به این سمت برویم (بیانات در دیدار جمعی از پژوهشگران و مسئولان شرکت‌های دانش‌بنیان، ۱۳۹۱/۰۵/۰۸)؛
- این کارهای علمی مایه اعتماد به نفس ملت ایران است، مایه رونق اقتصادی است. تجارت‌های پرسود مادی، ناشی از پیشرفت‌های علمی است. جوانان ما در این زمینه وارد شدند (بیانات در اجتماع بزرگ مردم کرمانشاه، ۱۳۹۱/۰۷/۲۰)؛

- ما باید زنجیره علم و فناوری را تکمیل کنیم، که گاهی یک جاهایی از این زنجیره قطع شده است، تا یک خط تولید واقعی درست بشود و علم بتواند از همه جهات به اهداف خودش برسد (بیانات فرماندهی معظم کل قوا، ۱۳۸۶/۰۶/۱۲)؛
- «شما هدف را این قرار بدهید که ملت و کشور شما در یک دوره‌ای، بتواند مرجع علمی و فناوری در همه دنیا باشد» (بیانات فرماندهی معظم کل قوا، ۱۳۸۶/۰۶/۱۲)؛
- «اما من می‌گویم در زمینه علم و فناوری، آن کاری را که ذهن بشر به آن دست نیافته است، آن را وجه همت قرار بدهید و دنبال بکنید؛ این طوری است که ما خط مقدم علم را شکسته‌ایم و یک قدم به جلو برداشته‌ایم. آن وقت می‌توانیم این را ادعا بکنیم؛ و این ممکن است» (بیانات فرماندهی معظم کل قوا، ۱۳۸۵/۰۷/۱۳)؛
- «در همه معاملات خارجی‌ای که ما انجام می‌دهیم، انتقال فناوری را شرط کنیم. البته برادران ما در دولت به ما گفتند که ما این کار را کردیم و می‌کنیم؛ من تأکید می‌کنم و تکرار می‌کنم برای اینکه غفلت نشود. فرض کنید [اگر] یک وسیله‌ای را یا یک شیء تولیدی جدیدی را می‌خواهند بخرند، تولیدشده را نخرند، [بلکه] آن شیء را با فناوری مخصوص خودش تهیه کنند و بیاورند؛ فناوری را داخل کشور کنند. در قراردادهای این را باید به شدت مورد توجه قرار بدهند» (بیانات فرماندهی معظم کل قوا، ۱۳۹۵/۰۱/۰۱).
- کارهای اقتصادی بر پایه دانش را پیش ببریم (بیانات در دیدار جمعی از پژوهشگران و مسئولان شرکت‌های دانش‌بنیان، ۱۳۹۱/۰۵/۰۸)؛
- یعنی واقعاً یکی از کلیدهای حل مشکلات اقتصادی و معضلات اقتصادی ما، تکیه روی علم است (بیانات در دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیئت دولت، ۱۳۹۲/۰۶/۰۶)؛
- وقتی یک کشوری احساس کرد که با علم خود، با دانش خود می‌تواند زندگی خود را و ملت خود را اداره کند و به دیگر ملت‌ها خدمت برساند، احساس هویت می‌کند، احساس شخصیت می‌کند؛ این درست همان چیزی است که ملت‌های مسلمان امروز به آن احتیاج دارند (بیانات در دیدار جمعی از پژوهشگران و مسئولان شرکت‌های دانش‌بنیان، ۱۳۹۱/۰۵/۰۸)؛

تجزیه و تحلیل

با تحلیل بیانات مقام معظم رهبری (مدظله العالی) و در یک جمع بندی کلی، مفاهیم زیر مرتبط با صیانت اقتصادی در سازمان های مختلف است:

• توجه جدی به تقوای اقتصادی؛ بسترسازی در مراقبه معنوی؛ مواظبت منحرف نشدن در حوزه اقتصادی؛ مراقبت جدی از لقمه و خوراک؛ که این موارد، در مفهومی تحت عنوان «تقوا و مراقبت معنوی عوامل اجرایی و عوامل نظارتی» قابل تبیین است؛

• اهمیت پیشگیری از فساد توسط مدیران؛ نگاه پیشگیرانه همگان در اجرا و نظارت؛ اهمیت فوق العاده اقدام های پیشگیرانه دولتی ها؛ نقش اساسی پیشگیری عوامل اجرایی؛ پیشگیری قوه مجریه محور اصلی؛ مقدم بودن پیشگیری دستگاه اجرا تا برخورد واحدهای نظارتی؛ پیشگیری از فساد اقتصادی قدم اول؛ تجهیز شدن به ابزارهای پیشگیری در دستگاه ها؛ توجه جدی به پیشگیری در گلوگاه ها؛ برنامه ریزی برای پیشگیری در شرکت ها و معامله های آنها؛ که این موارد، در مفهومی تحت عنوان «پیشگیری عوامل اجرایی و نظارتی» قابل تبیین است؛

• همکاری دستگاه های اجرایی و نظارتی در مبارزه با فساد؛ همدلی در مبارزه؛ نقش آفرینی همه در مبارزه؛ عدم دفاع همگان از فساد؛ صمیمیت در مبارزه؛ پشتیبانی اطلاعاتی واحدهای نظارتی از عوامل اجرایی؛ که موارد مزبور در مفهومی تحت عنوان «همکاری عوامل اجرایی و نظارتی در مبارزه با فساد» قابل تبیین است؛

• دست پاکی عوامل اجرایی و نظارتی در مبارزه با فساد؛ برخورداری مسئولان از صلاح و سلامت، رمز تداوم مبارزه با فساد؛ عدم ورود مسئولان به فعالیت های اقتصادی؛ اولویت برخورد با نزدیکان فاسد؛ سالم بودن عوامل اجرایی و نظارتی، رمز مبارزه با فساد؛ که این موارد در مفهومی تحت عنوان «داشتن صلاح و سلامت عوامل اجرایی و نظارتی» تبیین گردید؛

• شفاف سازی شرط فساد ستیزی، اصلاح قوانین و روش ها، انضباط مالی رمز پیشگیری، عامل بودن به جای حرف زدن، اصلاح خریدهای خارجی، بازبینی سرمایه گذاری ها، انتقال فناوری شرط معامله های خارجی، ممنوعیت درصدا نه و واسطه گری به نفع شخص، حذف مخارج اضافی، ممنوعیت کسب درآمد با پول دولتی، که این موارد در مفهومی تحت عنوان «شفاف سازی و اصلاح فرایندها» تبیین گردید؛

• برخورد منجر به عبرت دیگران، خشک کردن رشد فساد، مبارزه جدی با فساد اقتصادی، برخورد جدی با متخلف، مبارزه جدی با فساد در همه ابعاد، عدم ترحم به خرابکار، سرعت در برخورد؛ عدم کوتاهی و اغماض با متخلف، عزم جدی در برخورد با فساد، خودداری از جنجال در مبارزه، برخورد با نقطه فساد، مجادله نکردن در برخورد، مبارزه با فساد قاچاق، مبارزه در گلوگاه‌ها، مبارزه با نابه‌سامانی‌ها، عدم تسامح در مبارزه، قاطعیت در ضربه زدن به فساد، عدم تبعیض در مبارزه با فساد که این موارد در مفهومی تحت عنوان «دنبال‌گیری و خشک کردن ریشه فساد» تبیین گردید؛

• جدیت و قوت در برخورد با دلالان، پوشیدن لباس مبارزه با مفسدان، ترسیدن و سوسه‌شدگان از فساد، ترسیدن از ثروت و تبلیغات فاسدان، مقابله با فشار و اعمال قدرت فاسدان و مفسدان، مراقبت در شناسایی مفسد، توجه به دور زدن قوانین توسط مفسدان، لقمه‌های نامشروع عامل فساد، مقابله با لشکر فاسدان، که این موارد در مفهومی تحت عنوان «مراقبت و مبارزه با واسطه‌ها و دلالان و نفوذی‌ها» تبیین گردید.

جدول کدها، مفاهیم و مقوله صیانت اقتصادی در سازمان‌های امنیتی

مقوله	مفاهیم	کدها	ردیف
صیانت اقتصادی در سازمان‌های امنیتی	حفظ تقوا و مراقبت معنوی	توجه جدی به تقوای اقتصادی، بسترسازی در مراقبه معنوی، مواظبت اقتصادی و منحرف نشدن در حوزه اقتصادی، مراقبت جدی از لقمه و خوراک	۱
	رویکرد پیشگیرانه عوامل اجرایی و نظارتی	اهمیت پیشگیری از فساد توسط مدیران، نگاه پیشگیرانه همگان در اجرا و نظارت، اهمیت فوق‌العاده اقدام‌های پیشگیرانه دولتی‌ها، نقش اساسی پیشگیری عوامل اجرایی، پیشگیری قوه مجریه محور اصلی، مقدم بودن پیشگیری دستگاه اجرا تا برخورد واحدهای نظارتی، پیشگیری از فساد اقتصادی قدم اول، تجهیز	۲

		شدن به ابزارهای پیشگیری در دستگاه‌ها، توجه جدی به پیشگیری در گلوگاه‌ها، برنامه‌ریزی برای پیشگیری در شرکت‌ها و معاملات آنها.
	همکاری عوامل اجرایی و نظارتی در مبارزه با فساد	۳ همکاری دستگاه‌های اجرایی و نظارتی در مبارزه با فساد، همدلی در مبارزه، نقش‌آفرینی همه در مبارزه، عدم دفاع همگان از فساد، صمیمیت در مبارزه، پشتیبانی اطلاعاتی واحدهای نظارتی از عوامل اجرایی
	داشتن صلاح و سلامت عوامل اجرایی و نظارتی	۴ دست‌پاکی عوامل اجرایی و نظارتی در مبارزه با فساد، برخورداری مسئولان از صلاح و سلامت رمز تداوم مبارزه با فساد، عدم ورود مسئولان به فعالیت‌های اقتصادی، اولویت برخورد با نزدیکان فساد، سالم بودن عوامل اجرایی و نظارتی رمز مبارزه با فساد.
	شفاف‌سازی و اصلاح فرایندها	۵ شفاف‌سازی شرط فسادستیزی، اصلاح قوانین و روش‌ها، انضباط مالی رمز پیشگیری، عامل بودن به جای حرف زدن، اصلاح خریدهای خارجی، بازبینی سرمایه‌گذاری‌ها، انتقال فناوری شرط معاملات خارجی، ممنوعیت پورسانت و واسطه‌گری به نفع شخص، حذف مخارج اضافی، ممنوعیت کسب درآمد با پول دولتی.
	مبارزه با فساد دنبال‌گیری و خشک کردن ریشه فساد.	۶ برخورد منجر به عبرت دیگران، خشک کردن رشد فساد، مبارزه جدی با فساد اقتصادی، برخورد جدی با متخلف، مبارزه جدی با فساد در همه ابعاد، عدم ترحم به خرابکار، سرعت در برخورد، کوتاهی نکردن و اغماض در برخورد با متخلف، عزم جدی در برخورد با فساد،

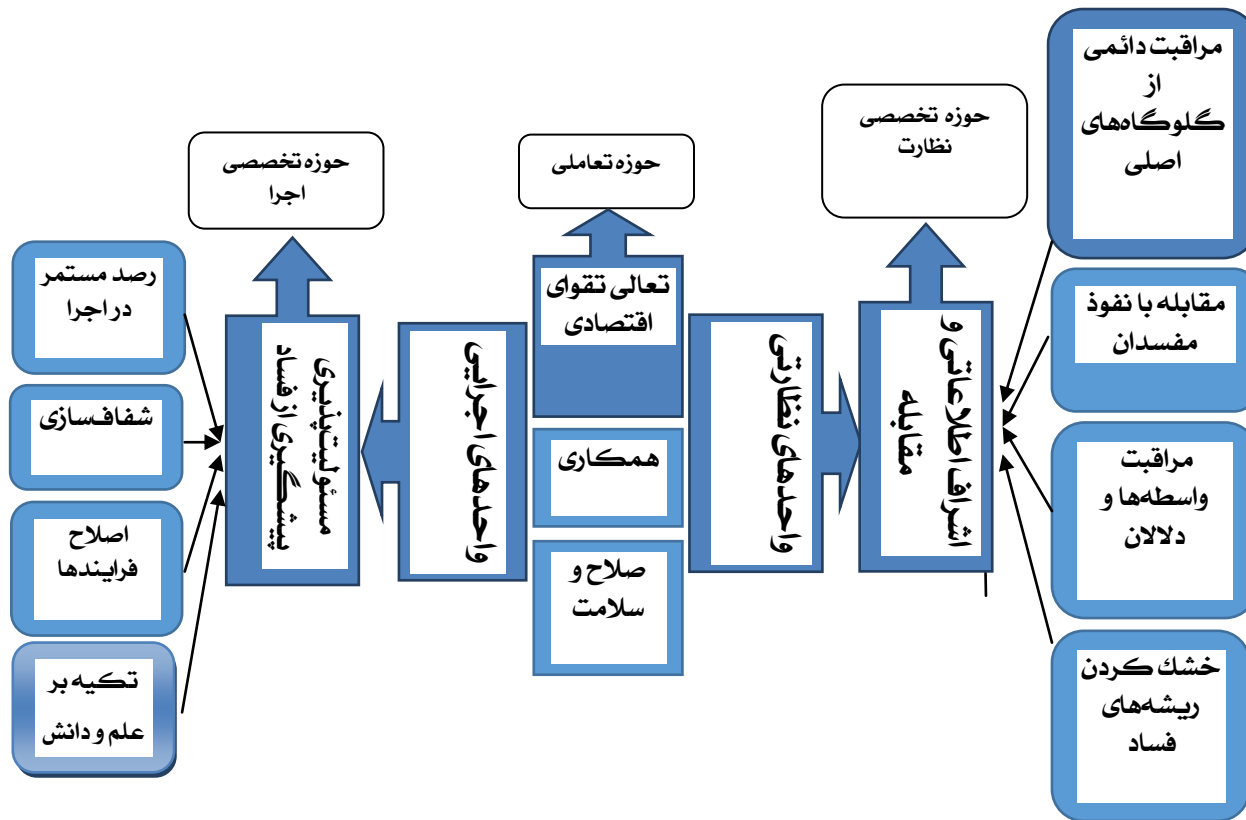
		<p>خودداری از جنجال در مبارزه، برخورد با نقطه فساد، مجادله نکردن در برخورد، مبارزه با فساد قاچاق مبارزه در گلوگاه‌ها، مبارزه با نابسامانی‌ها، عدم تسامح در مبارزه، قاطعیت در ضربه زدن به فساد.</p>	
	<p>مراقبت و مبارزه با واسطه‌ها و دلالان و نفوذی‌ها</p>	<p>جدیت و قوت در برخورد با دلالان، پوشیدن لباس مبارزه با مفسدان، ترسیدن و سوسه‌شدگان از فساد، ترسیدن از ثروت و تبلیغات فاسدان، مقابله با فشار و اعمال قدرت فاسدان و مفسدان، مراقبت در شناسایی مفسد، توجه به دورزدن قوانین توسط مفسدان، لقمه‌های نامشروع عامل فساد، مقابله با لشکر فاسدان.</p>	<p>۷</p>
	<p>علم، دانش و فناوری</p>	<p>فناوری را داخل کشور کنند، مرجع علمی و فناوری در همه دنیا، تکمیل کردن زنجیره علم و فناوری، کارهای علمی مایه اعتماد به نفس ملت ایران، مایه رونق اقتصادی، تکیه به علم، توجه به شرکت‌های دانش‌بنیان، بنیانگذاری کارهای اقتصادی بر پایه دانش.</p>	<p>۸</p>

با در نظر داشتن این فرمایش مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در دیدار با اعضای هیئت دولت که فرمودند: «آنچه ما به شما می‌گوییم در واقع برای همه مدیران و مسئولان بخش‌های گوناگون در سطوح مختلف حجیت دارد و باید رعایت کنند» و بسط دادن بیانات معظم‌له به سازمان‌های امنیتی نظام، نکته‌های زیر قابل احراز است:

- ایشان فساد اقتصادی در کشور و سازمان‌ها را مشابه یک بیماری واگیردار و خطری بسیار جدی برای نظام تلقی و مشروعیت نظام را وابسته به مبارزه با آن می‌دانند و یکی از وظایف حفاظت‌ها را مبارزه با فساد بیان نموده‌اند؛

- پیشگیری و جلوگیری از بروز فساد در واحدهای اجرایی را اولویت اول و جزء وظایف اصلی واحدهای اجرایی می‌دانند و معتقدند در همین مرحله و قبل از وارد شدن واحدهای نظارتی، مدیران اجرایی بایستی جلوی فساد را گرفته و از بروز و ظهور آن جلوگیری نمایند؛
 - در صورت بروز فساد، برخورد جدی و بدون اغماض توسط واحدهای نظارتی را مطالبه و قصور در این بخش را فراهم کننده اشاعه بیشتر فساد در سطحی گسترده‌تر می‌دانند؛
 - معظم‌له ابزار پیشگیری واحدهای اجرایی را در مسئولیت‌پذیری، شفاف‌سازی و اصلاح فرایندها دانسته و واحدهای اجرایی را که با اسامی دولت، مدیران اجرایی و غیره خطاب می‌نمایند به مسئولیت‌پذیری توصیه می‌نمایند؛
 - فرماندهی معظم کل قوا (مدظله‌العالی)، ابزار اشراف اطلاعاتی واحدهای نظارتی را در احاطه بر گلوگاه‌های اصلی (و نه احاطه بر موضوع‌های کوچک)، مقابله با نفوذ مفسدان، مراقبت از واسطه‌ها و دلالتان و خشکانیدن ریشه‌های فساد با به کارگیری فنون تخصصی، می‌دانند؛
 - ایشان در حوزه صیانت اقتصادی سازمان‌ها سه مولفه را شامل تعالی تقوای اقتصادی و ارتقای مستمر معنویت، همکاری و صلاح و سلامت مشترک بین واحدهای اجرایی و واحدهای نظارتی قلمداد نموده‌اند.
- با در نظر داشتن رهنمودهای مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) مدل مفهومی تحقیق به شرح ذیل ارائه می‌گردد.

مدل مفهومی صیانت اقتصادی در سازمان های امنیتی

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

• در این تحقیق تعداد ۶۱ کد، ۹ مفهوم، یک مقوله و در سه حوزه اجرا، نظارت و تعامل از بیانات مقام معظم رهبری احصاء که در جدول شماره یک درج گردید. این نکته محرز است که سازمان‌های امنیتی در راهبردهای خود و در مسیر رسیدن به صیانت اقتصادی مطلوب در هر سه حوزه بایستی به نحو مطلوبی اقدام نمایند.

• نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) نسبت به موضوع فساد در سطح کشور و در سطح سازمان‌ها، دغدغه داشته و از آن به‌عنوان خطری جدی پیش روی نظام نام می‌برد. ایشان خطر فساد در شرایط کنونی را برای کشور بیش از گذشته تلقی و با طرح این موضوع که «چون کشور به ثمردهی رسیده و وقت میوه‌چینی است...چنین موسمی همیشه و در همه تاریخ، موسم خطرناکی بوده است؛ موسم ورود آدم‌های سوءاستفاده‌کن، فرصت‌طلب، کج دست، بد دل و سیاه‌رو است که وارد می‌شوند» نظر همه مسئولان را به پیش‌رو بودن خطری پنهان و دارای اثر مخرب جلب می‌نمایند؛ لذا سازمان‌های امنیتی بایستی نسبت به این دغدغه با حساسیت، برخورد و از تمام ظرفیت‌ها در راستای مرتفع نمودن دغدغه ایشان قدم بردارند؛

• تفاوت دیدگاه‌های مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در دیدگاه‌های اندیشمندان کلاسیک و فعلی حوزه‌های مختلف، توجه ایشان به ارتقای تقوای اقتصادی و افزایش معنویت در بین همه، به خصوص کارگزاران است. علاوه بر مسئول بودن همه در زمینه ارتقای معنویت، واحدهای عس در سازمان‌های امنیتی باید راهکارهای عملی و ملموسی در این راستا ارائه و اجرایی نمایند؛

• معظم‌له در سطح کلان و خرد، قائل به جداسازی وظایف در دو سطح اجرایی و نظارتی است و ضمانت اجرایی مقابله با فساد را در اجرای صحیح وظایف هر دو حوزه می‌دانند. ایجاد ساختار تفکیکی مشخص و جلوگیری از موازی‌کاری در سطح سازمان‌های امنیتی مورد پیشنهاد می‌باشد؛

- با وجودی که حضرت آقا معتقدند واحدهای نظارتی هم می توانند کار پیشگیرانه در حوزه فساد اقتصادی انجام دهند، لیکن مسئولیت اصلی در این حوزه (پیشگیری از فساد) را به واحدهای اجرایی واگذار و از آن به عنوان مبنای اصلی کار نام می برند؛ لذا مدیران اجرایی فارغ از اقدام های واحدهای نظارتی، بایستی خود را مسئول جلوگیری از بروز فساد دانسته و راهکارهای عملی اجرای این فرمان را ارائه و اجرایی نمایند؛
- همکاری صمیمانه بین واحدهای اجرایی و نظارتی مورد تأکید ایشان بوده و وظایفی را به صورت برجسته برای واحدها اعم از اجرا و نظارت تبیین می نمایند؛ لذا پیشنهاد می شود با تشکیل هیئت های اندیشه ورزی در سطح کلان و خرد سازمان های امنیتی، راه های اجرای مؤثر و عملی این فرمان ترسیم شود.

منابع

بیشاپ، بی‌نا (۲۰۱۲)، «آموزش درباره آینده»، ترجمه مسعود منزوی، انتشارات مؤسسه آموزشی تحقیقاتی فناوری دفاعی.

حسنی، علی و عبدالحمید، شمس (۱۳۹۱)، «راهکارهای مبارزه با فساد اداری بر اساس ارزش‌های اسلامی»، فصلنامه اسلام و پژوهش‌های مدیریتی، سال دوم، شماره اول، پاییز و زمستان. رحیمیان، نرگس (۱۳۹۳)، «بررسی فساد اقتصادی و راه‌های مبارزه با آن»، مجله اقتصادی، سال چهاردهم، شماره‌های ۹ و ۱۰.

رفیع‌پور، فرامرز (۱۳۸۶)، «سرطان اجتماعی فساد»، تهران: انتشارات شرکت سهامی انتشار. عظیمی، حسن؛ عطا، علی و برزکی شائمی، علی (۱۳۸۹)، «بررسی عوامل مدیریتی و سازمانی مؤثر بر فساد اداری مالی».

قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران.

قانون پیشگیری از جرم (۱۳۹۰)، مصوب مجلس شورای اسلامی.

گروه مولفان (۱۳۸۳)، «بررسی مسائل اجتماعی ایران»، تهران: انتشارات دانشگاه. مجموعه گفتمان‌سازی فرمان‌های فرماندهی معظم کل قوا در حوزه صیانت اقتصادی (۱۳۹۶)، انتشارات دیده‌بان.

محمد نسل، غلامرضا (۱۳۹۳)، «کلیات پیشگیری از جرم»، تهران: نشر میزان.

محمدنسل، غلامرضا (۱۳۸۹)، «فرایند پیشگیری از جرم»، مطالعات حقوق خصوصی، دوره ۴۰، بهار ۸۹.

معیدفر، سعید (۱۳۸۹)، «مسائل اجتماعی ایران»، تهران: نشر علم.

معین، محمد (۱۳۸۵)، فرهنگ فارسی معین، نشر الشجع.

مهدوی، سامان (۱۳۹۱)، «عوامل سازمانی و مدیریتی مؤثر بر فساد اداری-مالی در سازمان‌های

دولتی»، برگرفته از وب‌گاه www.Prozhe.com.

